

УДК 658.1156

V. Kovalchuk, O. Lavruk, candidates of Ekonomichnih Sciences,

YU. Bilik, Acquirer, State Agrarian and Engineering University in Podilya

MANAGEMENT OF POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

Annotation. *The paper investigates the theoretical, methodological and practical aspects of the formation and operation of enterprises in the modern development of market relations. The essence of the problem is that in today's operational management for the analysis of industrial and economic opportunities of businesses using concepts and categories of resource potential, which reveal its production capacity and indirectly – economic growth and economic stability in the dynamics of the market. Therefore there is a need in the theoretical understanding and practical implementation in the management concept of «economic potential», which is more complete and meaningful economic entity discloses the possibility to achieve sustained economic effect.*

The transformation of the concept of “resource potential of enterprise” in the category of “economic potential” due to the development of market processes, first of all, the growing importance of economic factors in ensuring competitive advantage businesses. Concept category of “economic potential” more fully reveals not only the manufacturing capabilities of the operating system, but mainly improves the mechanism of economic management.

The functioning of the new management concept also promotes economic culture managers, personnel of enterprises as a whole, it activates the creation of complex administrative, economic and social conditions for the functioning of the production system. A problem for the use of concept “Economic potential of enterprise” is an insufficient level of professional jurisdictions of administrative shots, priverzhenost' many of them to pryarmu administrivaniyu in place of improvement of ekonomicheskikh mechanisms of management – development of economic relations.

Keywords: *enterprise, operations management, enterprise resources, economic potential.*

В.Г. Ковальчук, О.С. Лаврук, кандидати економічних наук, доценти,

Ю.І. Білик, здобувач ПДАТУ

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено управлінські аспекти формування та функціонування ресурсного потенціалу сучасних аграрних підприємств, обґрунтовано запровадження в понятійний апарат управління поняття «економічний потенціал підприємства» як агрегованого показника його можливостей досягнути економічного зростання.

Ключові слова: *підприємство, ресурси, економічний потенціал, економічне зростання, управління.*

© В.Г. Ковальчук, О.С. Лаврук, Ю.І. Білик, 2015

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Управління операційними системами спрямоване, головним чином, на досягнення раціональної комбінації ресурсів підприємств. Ресурси розуміються як сукупність факторів виробництва – матеріально-речових, фінансових, трудових, що залучаються у виробничий процес на основі технології.

Раціональна комбінація у даному випадку – це збалансоване, оптимальне співвідношення та взаємодія факторів виробництва, при яких досягається найвагоміший виробничий, економічний та соціальний результат. Вирішенню проблеми значною мірою сприяло запровадження ринку – особливої системи ведення справ, в якій головним регулятором виступає економічний чинник – рівень прибутковості. Специфічні ринкові закони – попиту, пропозиції, вартості – сформували дієвий економічний механізм господарювання, в основі якого є пошук балансу економічних інтересів виробника і споживача. Домінування економічної складової пронизує усі рівні відтворювальних процесів, докорінним чином змінює систему управління економікою – на зміну управлінській вертикалі вибудовується більш горизонтальна модель ефективного виробничого менеджменту. Прерогатива у виборі сфери та форми діяльності належить не державі, а безпосередньому виробнику – фізичній чи юридичній особі.

Для української економіки, що вступила в наступний етап реформування, важливо відстежувати і впроваджувати сучасні ринкові тенденції. Особливо це актуально для вітчизняного аграрного сектору, який спроможний зайняти провідні позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Одним з напрямків сучасного виробничого менеджменту є концепція економічного потенціалу підприємства – управління ресурсами за можливостями досягнення ним економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Увага до теоретичних та праксеологічних аспектів формування та ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств зростає по мірі розвитку та удосконалення ринкового механізму господарювання, коли об'єктивно сформувалися критерії оцінювання саме економічних можливостей господарюючих

суб'єктів в умовах конкуренції. Науково та методологічно розробляють дану проблематику Н.О. Власова, Н.С. Краснокутська, Р.В. Марушков, Л.І. Самоукін, В.С. Спінін та інші дослідники [10, с. 6-7]. Лейтмотивом їх пошуків є дослідження понять, категорій, структури потенціалу підприємств в умовах сучасного ринкового середовища, що визначило потребу у формулюванні агрегованого показника можливостей підприємства – його економічного потенціалу.

Постановка завдання. Наковці і практикуючі менеджери, підприємці, бізнесмени об'єктивно відчують потребу в тому, щоб оперувати більш точними оцінюючими критеріями, практичним інструментарієм управління з тим, щоб домогтися більш раціональної комбінації ресурсів саме за можливостями досягати підприємством значимого і стабільного економічного результату в перспективі.

Метою дослідження є аналіз сутнісно-змістовних характеристик поняття, категорій економічного потенціалу підприємств в системі показників їх виробничих та економічних можливостей.

Матеріали і методика дослідження: індукція і дедукція, наукова абстракція та екстраполяція, соціологічні опитування, формулювання робочої гіпотези, побудова статистичних ранжованих рядів, інші види теоретичного та емпіричного пізнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формулювання поняття «потенціал підприємства» обумовлено, головним чином, особливостями протікання ринкових процесів – їх динамікою та мінливістю, нестабільністю цін, співвідношенням між попитом і пропозицією, відповідно, потребою постійного визначення місця підприємства на ринку, його можливостей в досягненні цілей та завдань. Практика господарювання в умовах конкурентного середовища засвідчила, що підприємство повинно володіти певними можливостями з тим, щоб не тільки максимально використати сприятливу ринкову кон'юнктуру, але й досягати стабільності при зміні ринкових пріоритетів. Теорія і практика виробничого менеджменту для цього запозичила термін «потенціал» (від лат. *potentia* – сила) – джерела, можливості, засоби, які можуть бути використані для вирішення будь-яких задач, досягнення певної цілі [6, с. 1043]. Методологія питання вказує на комплексність проблеми формулювання агрегованого показника, що відображав би характеристики поточних та перспективних можливостей

підприємства, адже його складовими є як матеріально-речові фактори, так і соціальні, зрештою, й сама система управління операційними процесами. Цим обумовлена актуальність теми потенціалу підприємств як системоутворюючої категорії – ось уже майже 30 років продовжуються наукові дискусії щодо його сутності, здатності відображати і кваліфікувати стани, явища та процеси діяльності господарюючих суб'єктів.

За планової соціалістичної економіки потенціал підприємства ототожнювався з масштабами діяльності (виробничі площі, кількість робочих місць, загальна чисельність персоналу, сумарна вартість виробничих фондів, а потужність – з обсягом продукції в натуральному виразі), тобто, наголос робився на екстенсивних факторах зростання [4, с. 6].

Потенціал підприємства розглядається і як можливість господарської системи виробляти продукцію, рівень розвитку продуктивних сил, що близько до його трактування як виробничих потужностей підприємства. Отже, потенціал підприємства зводиться переважно до існування ресурсної бази для здійснення певного виду діяльності [4, с. 7].

У цьому зв'язку виробничий менеджмент оперує категорією «структура потенціалу підприємства», завдяки чому вирішується задача досягнення оптимального співвідношення факторів виробничого процесу.

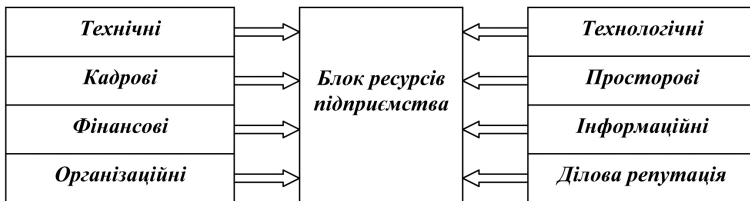

Рис. 1. Структура ресурсів підприємства

Джерело [4, с. 5]

Схема дає можливість виділити в структурі потенціалу підприємства об'єктивні та суб'єктивні складові. До об'єктивних факторів відносяться виробничі, фінансові, інформаційні, інфраструктурні можливості підприємства; до суб'єктивних – кадрові, управлінські, креативні, організаційні, соціально-психологічні аспекти функціону-

вання організації.

Сучасною концепцією ефективності операційних систем є домінування саме суб'єктивної складової – людського фактора, професійних компетенцій персоналу, апарату управління в пошуку «ноу-хау» удосконалення виробництва тощо.

Проведений аналіз дає підстави зробити висновок, що потенціал підприємства – це складна поліструктурна система, яка характеризується наступними основними ознаками: 1) потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в певній сфері діяльності; 2) можливості підприємства визначаються станом його ресурсів; 3) ресурсний потенціал підприємства приводиться в дію системою виробничих та економічних відносин, управлінням виробничими, економічними та соціальними процесами й формує можливості операційної системи в досягненні поточних та перспективних цілей.

Предметом дослідження є виявлення характеристик потенціалу підприємства як економічного явища. Методологія даного підходу в тому, що це відповідає тенденціям домінування економічної складової в товарному виробництві. Показники економічної ефективності розглядаються сьогодні не як супутні, а як головні у визначенні доцільності функціонування операційних систем.

Дане питання набуває особливої актуальності для вітчизняної економіки, коли вже фактично завершено формування сучасних бізнес-структур і належить шукати шляхи економічного зростання.

У діяльності сучасних підприємств можливо виділити наступні ознаки ресурсного потенціалу як економічної системи:

- конкурентне середовище впливає на підприємство переважно як на економічну систему, існування жорсткого господарського розрахунку на рівні суб'єкта діяльності;

- домінування економічних критеріїв при виборі організаційно-правових форм бізнесу, що визначає зміст ергономічних процесів, досягнення позитивної синергетики організації;

- формування структури активів підприємства з урахуванням ступеня їх ліквідності, можливостей диверсифікації підприємства, перетікання капіталу у більш прибуткові види і сфери діяльності;

- кожен з елементів ресурсів підприємства в першу чергу оцінюється як складова економічних можливостей підприємства, а вже

потім з функціональної точки зору;

- економічний ефект може бути досягнутий лише за умови раціональної комбінації ресурсів;

- тільки наскрізний, комплексний характер економічної діяльності, що охоплює всі ланки і етапи виробничої та комерційної діяльності, забезпечує економічне зростання;

- безумовне домінування економічних підходів в організації трудових процесів, незмінність правила про переважання росту продуктивності праці над зростанням фондів споживання;

- випереджаюче формування досконалої системи економічних відносин в колективі як найбільш дієвого фактора зростання економічної активності персоналу і продуктивності праці;

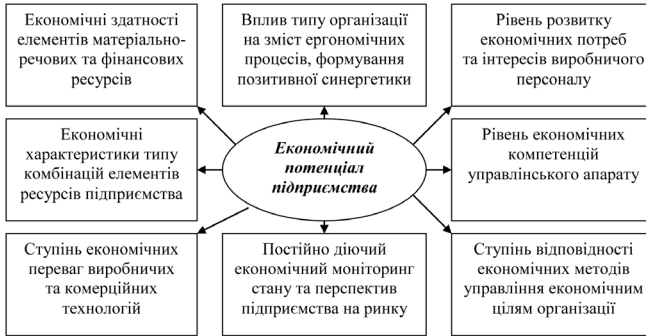
- запровадження системи нормативів постійного економічного моніторингу діяльності усіх складових та організації в цілому поточного періоду та на перспективу;

- настав час ефективних менеджерів з розвиненим економічним мисленням, здатних орієнтуватися в макро- та мікроекономічних процесах.

Систематизація цих та інших проявів дає підстави зробити висновок, що поняття «економічний потенціал» є цілісною, структурованою системою економічної діяльності підприємства, яка сформувалася в господарській практиці і значно розширює ресурсно-функціональну концепцію.

Критерієм такого визначення є розуміння сучасними менеджерами значущості економічного аспекту у формуванні та використанні ресурсного потенціалу підприємства, прийнятті управлінських рішень. Категорія економічного потенціалу стає ключовою у формуванні управлінських систем – формуються переважно горизонтальні структури управління, в основі яких знаходяться економічні потреби та інтереси суб'єкта діяльності, його економічні компетенції, видозмінюються й функції регуляторної політики держави, що відповідає ринковим принципам.

Отже, належить доповнити праксеологічний зміст економічного потенціалу з метою використання його як системного засобу управління виробничими, економічними і соціальними процесами підприємств.

*Рис. 2. Структура економічного потенціалу підприємства
Джерело: розроблено авторами.*

Досліджуючи явище економічного потенціалу підприємства, виявлено, що цілісної системи економічного управління підприємствами поки-що не досягнуто, більшість заходів мають фрагментарний, а не системний характер: 80% опитаних керівників аграрних підприємств розуміють економічний потенціал як показник економічних можливостей підприємства; 50% оцінюють виробничі фонди за економічною ознакою, проте 70% опитаних керуються вартісними показниками; виключена практика, коли управлінські рішення приймаються без детального економічного аналізу; більшість головною проблемою вважають відсутність фінансових ресурсів.

Висновки. Потенціал підприємства є комплексною категорією оцінки можливостей суб'єкта діяльності щодо досягнення ним поточних та перспективних цілей. Потенціал розглядається як структура елементів ресурсів – матеріально-речових, фінансових, технологічних, організаційних, соціальних, які формуються відповідно до галузі та профілю діяльності підприємства. В управлінні потенціалом підприємства використовують їх видові, функціональні, вартісні, компетентнісні та інші характеристики. В умовах розвитку ринку пріоритетним напрямком управління потенціалом підприємств є його кваліфікація як економічної системи. Ознаками системності є економічні можливості елементів ресурсів підприємства в досягненні економічних компетенцій, що реалізуються в конкурентних перевагах. Економічний зміст потенціалу формується як домінування економічних параметрів в управлінні формуванням та функціонуванням підприємства як економічної системи.

Список використаних джерел

1. Економіка підприємства. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / [С.Ф. Покропивний, Г.О. Швиданенко, О.С. Федонін та ін.] за ред. С.Ф. Покропивного – К.: КНЕУ, 2000. – 328 с.
2. Задахайло Д.В. Корпоративне управління: Навч. посібник. / Д.В. Задахайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова – Харків : Еспада, 2006. – 688 с.
3. Завадський Й.С. Менеджмент. Т. 1. / Й.С. Завадський – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 543 с.
4. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник / Н.С. Краснокутська – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
5. Саблук П. Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд в майбутнє: Науково-популярні нариси у трьох томах. Т. 2. Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення./ П.Т. Саблук – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 484 с.
6. Советский энциклопедический словарь: Советская энциклопедия. – М.: 1983. – 1600 с.
7. Тирпак В.І. Економіка нових форм господарювання: Навчальний посібник / В.І. Тирпак – Тернопіль: Джура, 2000. – 360 с.
8. Черв'яченко А.В. Теоретичні підходи до визначення ефективності соціально-економічної системи та її видова класифікація. / А.В. Черв'яченко // Економіка розвитку. – 2006. – № 1. – С. 46-48.

***Аннотація.** Исследованы управленческие аспекты формирования и функционирования ресурсного потенциала современных аграрных предприятий, обосновано внедрение в категориальный аппарат понятия «экономический потенциал предприятия» как агрегированного показателя его возможностей достичь экономического роста.*

***Ключевые слова:** предприятие, ресурсы, экономический потенциал, экономический рост, управление*